

บทที่ 2

ธุรกิจการค้าข้าวและอุตสาหกรรมโรงสี

ข้าวเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญชนิดหนึ่งของประเทศไทยเพราะนอกจากเป็นอาหารหลักของคนไทยแล้ว ยังเป็นสินค้าส่งออกที่นำรายได้เข้าประเทศเป็นจำนวนมาก จากอดีตจนถึงปัจจุบัน ประเทศไทยเป็นผู้ผลิตข้าวที่มีความได้เปรียบคู่แข่งอื่นๆ ในตลาดโลกเนื่องจากการผลิตที่มีต้นทุนต่ำ และมีพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพดี เช่นข้าวหอมมะลิ และการจัดการด้านการส่งมอบสินค้าที่ตรงเวลาและมีประสิทธิภาพสูง เป็นต้น แต่กระนั้นเกษตรกรผู้เพาะปลูกข้าวก็ยังคงประสบปัญหาความยากจน ซึ่งรัฐบาลที่ผ่านมามีตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ก็พยายามใช้นโยบายต่างๆ เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรมากมาย รวมทั้งได้เริ่มมีการจัดตั้งตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทยขึ้น เพื่อเป็นกลไกและเครื่องมือของเกษตรกร ผู้ผลิตและแปรรูปสินค้าเกษตรและบุคคลที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ในการบริหารความเสี่ยงด้านราคาสินค้าเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ

ระบบการค้าข้าวในปัจจุบัน

ข้าว ผลผลิตของชาวนา เมื่อหลุดออกไปจากมือชาวนา กลับมีค่าเป็นผลกำไรให้พ่อค้าคนกลางได้เก็บเกี่ยวกอบโกยไปตลอดเส้นทาง นับตั้งแต่ผ่านมือพ่อค้าข้าวในท้องถิ่น โรงสี หยง (ผู้ทำหน้าที่เป็นนายหน้าในการซื้อขายข้าวสารระหว่างโรงสีกับพ่อค้าขายส่งและพ่อค้าส่งออก) พ่อค้าขายส่ง และพ่อค้าส่งออก

โดยที่ผู้มีบทบาทในการกำหนดราคาข้าวเปลือกคือ โรงสี ที่เป็นผู้ส่งราคารับซื้อให้กับพ่อค้าท้องถิ่นที่รวบรวมผลผลิตข้าวเปลือกมาเสนอขายว่าจะซื้อราคาเท่าไร ส่วนผู้ที่มีบทบาทกำหนดราคาข้าวสาร คือ หยง ในฐานะผู้ส่งราคารับซื้อข้าวสารของพ่อค้าขายส่งและพ่อค้าส่งออก โดยใช้ปัจจัยราคาตลาดโลกเป็นตัวกำหนดให้แก่โรงสี ซึ่งหลังจากชาวนาเก็บเกี่ยวผลผลิตในแต่ละฤดูกาลแล้ว พ่อค้าท้องถิ่นจะทำหน้าที่รับซื้อและรวบรวมข้าวในระดับท้องถิ่น อำเภอ และจังหวัด เพื่อนำมาขายให้โรงสีในจังหวัด (ส่วนใหญ่เป็นโรงสีระดับกลางและใหญ่) หรือ นำไปขายในตลาดกลาง

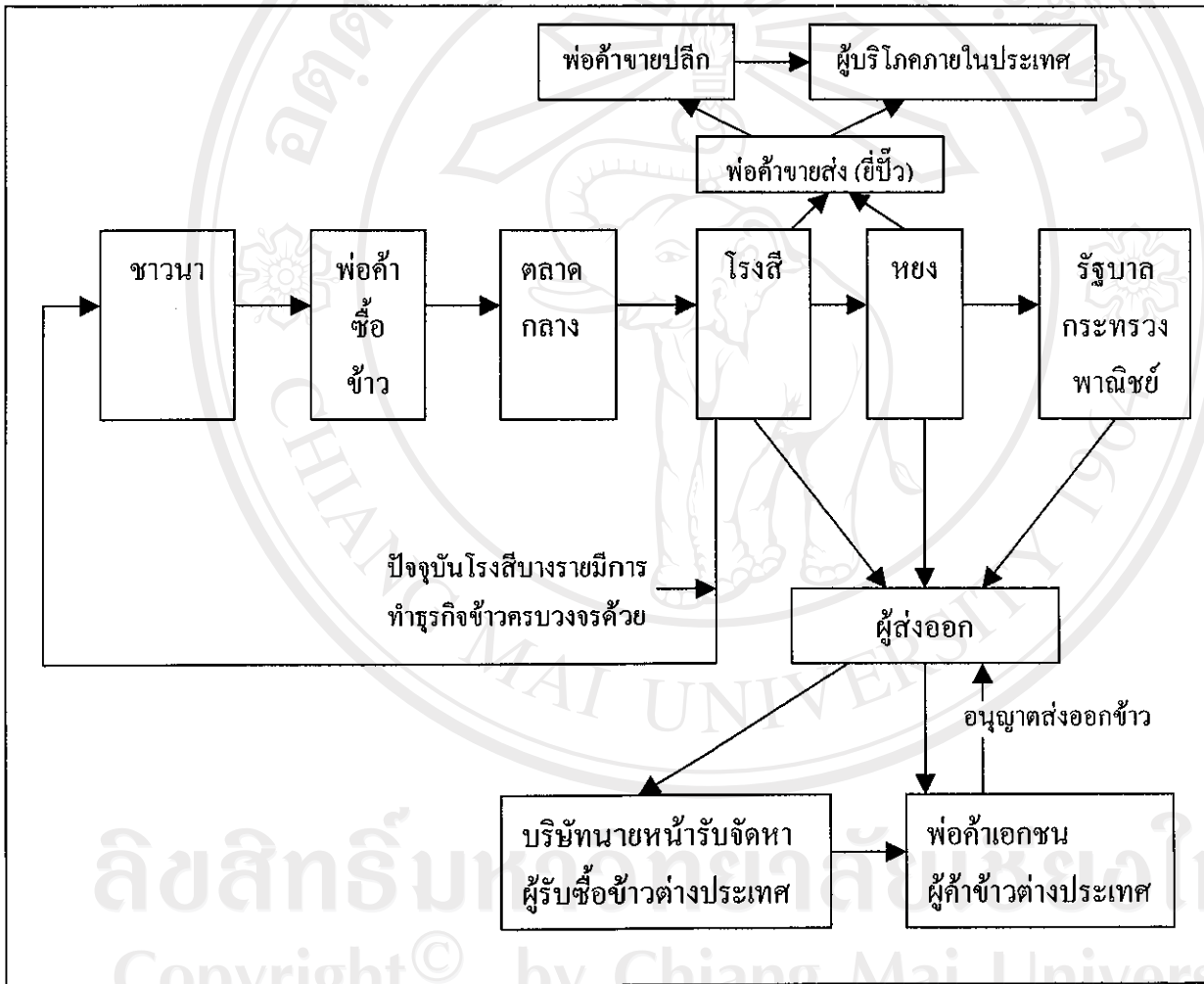
ตลาดกลาง จะทำหน้าที่เป็นสถานที่ตกลงราคาซื้อขายข้าวเปลือกระหว่างโรงสีกับพ่อค้าท้องถิ่นหรือกับเกษตรกร และ/หรือกับสถาบันเกษตรกร

ส่วนโรงสี เมื่อซื้อข้าวเปลือกไปแล้วจะทำหน้าที่แปรรูปข้าวเปลือกเป็นข้าวสารพร้อมที่จะจำหน่ายข้าวในรูปข้าวสารต่อไป

หยง จะเป็นนายหน้าซื้อขายข้าวสารระหว่างโรงสีกับพ่อค้าขายส่ง และพ่อค้าส่งออก โดยจะป้อนข้อมูลทางการตลาดให้แก่ผู้ซื้อและผู้ขายทราบ และอาจรับผิดชอบสัญญาซื้อขายแทนผู้ซื้อและผู้ขายด้วยบางครั้ง

พ่อค้าขายส่ง (ยี่ปี่ว) ทำหน้าที่เป็นผู้ขายข้าวให้แก่ผู้บริโภครภายในประเทศ ซึ่งมีทั้งขายตรงแก่ผู้บริโภครและขายผ่านพ่อค้าขายปลีก

ผู้ส่งออก ทำหน้าที่ส่งข้าวไปยังต่างประเทศ ตามคำสั่งซื้อจากต่างประเทศ

ภาพที่ 1 : ภาพแสดงขั้นตอนกระบวนการค้าข้าว

ปัจจุบันในการค้าข้าวของไทย เริ่มมีผู้ส่งออกข้าวรายใหญ่บางรายดำเนินธุรกิจค้าข้าวอย่างครบวงจรมากขึ้น กล่าวคือ มีการส่งเสริมเกษตรกรปลูกข้าว มีโรงสีของตัวเองรับซื้อข้าวเปลือกทั้งในพื้นที่ส่งเสริมและจากพ่อค้าท้องถิ่นมาแปรรูปเป็นข้าวสารแล้วบรรจุกระสอบ บรรจุถุงขนาดต่างๆ ขายส่งและขายปลีกในประเทศ รวมถึงหาตลาดต่างประเทศเพื่อส่งออกด้วย

นอกจากนี้ในระบบตลาดโลกยังมีบริษัทนายหน้าการส่งออกข้าว(Broker) เพื่อความสะดวกในการซื้อขายและหาลูกค้าในต่างประเทศด้วย ซึ่งบริษัทเหล่านี้จะมีความเชี่ยวชาญและมีข้อมูลข่าวสารที่รวดเร็ว ถูกต้องแม่นยำ มีประสิทธิภาพ เนื่องจากบริษัททำหน้าที่เป็นตัวแทนในการซื้อขายข้าวระหว่างประเทศ บริษัทเหล่านี้จะรู้ปริมาณการผลิตข้าวของทุกประเทศทั่วโลกและรู้ราคาข้าวแหล่งส่งออกและนำเข้าทุกแหล่ง รวมทั้งรู้ว่า เรือรับมอบข้าวของบริษัทใด อยู่ที่ท่าเรือประเทศใด และจะออกจากท่าเรือเมื่อใด

ธุรกิจของนายหน้า คือ การรับคำสั่งซื้อข้าวจากผู้ซื้อและประสานกับผู้ส่งออกประเทศต่างๆ เพื่อจัดหาข้าวให้ตามความต้องการของผู้ซื้อ ทั้งในด้านคุณภาพ ราคา และเวลา ในทำนองเดียวกันในกรณีที่ผู้ส่งออกมีข้าวต้องการจะขายแต่หาผู้ซื้อไม่ได้ก็สามารถแจ้งบริษัทนายหน้า เหล่านี้ได้เพื่อดำเนินการจัดหาผู้ซื้อข้าวให้ โดยเฉพาะผู้ส่งออกหน้าใหม่ที่ยังไม่มีความน่าเชื่อถือในวงการค้าข้าว และยังหาลูกค้าไม่ได้ก็มักเรียกใช้บริษัทนายหน้าเพื่อลดเวลาและค่าใช้จ่ายในการติดต่อหาลูกค้า เนื่องจากการค้าข้าวส่งออกเป็นการค้าที่ผู้ขายต้องมีความน่าเชื่อถือ และบริษัทนายหน้าดังกล่าวจะมีความน่าเชื่อถือดีกว่าผู้ส่งออกหน้าใหม่

การรักษาส่วนแบ่งการตลาดของข้าวไทยนั้น ประเทศไทยจะต้องกำหนดแนวทางในการพัฒนารูปแบบของการค้าส่งออกในอนาคต โดยแบ่งเป็น 2 ส่วนสำคัญๆ ดังนี้คือ

1. แนวทางพัฒนาประสิทธิภาพในการผลิตและการกำหนดขอบเขตการผลิตให้ชัดเจน

1.1 เป้าหมายการผลิต

ควรกำหนดผลผลิตจากความต้องการบริโภคในประเทศ และเป้าหมายการส่งออกให้ชัดเจนก่อนฤดูกาลผลิต เพื่อไม่ทำให้ผลผลิตข้าวมีมากหรือน้อยเกินไปจนเกิดปัญหา

1.2 การกำหนดขอบเขตการผลิต

เนื่องจากพื้นที่ปลูกข้าวที่มีอยู่ทั่วประเทศ และในแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกันตามสภาพพื้นที่ ทั้งชนิดของดิน แหล่งน้ำ ภูมิอากาศ การคมนาคม ความสามารถของเกษตรกร และวัตถุประสงค์ของการผลิต ดังนั้น จึงควรแบ่งเขตการผลิตข้าวให้เหมาะสมกับพื้นที่นั้นๆ เช่น เขตผลิตเพื่อการส่งออก เขตการผลิตเพื่อการบริโภคและการค้าภายในประเทศ เป็นต้น

2. แนวทางในการพัฒนารูปแบบการส่งออกและจัดจำหน่าย ถึงสำคัญที่สุดซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนารูปแบบของการส่งออกต่อไปในอนาคต คือ การพัฒนาด้านการตลาด (Marketing) และการควบคุมคุณภาพสินค้า (Quality Control)

2.1 การพัฒนาด้านการตลาด (Marketing)

การพัฒนาในด้านการตลาดนั้น ควรกำหนดเป็นแผนการตลาดว่า อุตสาหกรรมการส่งออกข้าวของไทยจะต้องเป็นผู้นำในตลาดโลกต่อไป โดยมีลักษณะของสินค้าที่มีคุณภาพสูงและเชื่อถือได้ การมีเครื่องหมายการค้ารับรอง ตลอดจนมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของสินค้าให้สอดคล้องกับรสนิยมของผู้บริโภคในทุกประเทศทั่วโลก และสร้างอุตสาหกรรมผลิตสินค้าต่างๆ เพิ่มขึ้น โดยมีข้าวเป็นส่วนประกอบหลัก มีการจัดการด้านจัดจำหน่ายให้ถึงมือผู้บริโภคสุดท้ายโดยตรงจากผู้ผลิต ซึ่งการพัฒนาตลาดนั้นแบ่งออกได้เป็น 2 ตลาดคือ

2.1.1 การพัฒนาตลาดส่งออก

- การแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ และมาตรการแทรกแซงต่างๆ เพื่อลดภาระและอุปสรรคการส่งออก และประสานนโยบายระหว่างหน่วยงานต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อการส่งออกให้มากที่สุด
- รักษาการครองตลาดเดิมให้มั่นคง และขยายตลาดส่งออกใหม่ๆ โดยเฉพาะตลาดที่มีอำนาจซื้อสูง โดยการเจรจาต่อรอง และการทำความตกลงทางการค้าเพื่อประโยชน์ต่อการส่งออกและใช้ประโยชน์จากความร่วมมือช่วยเหลือทางการค้าระหว่างประเทศให้ส่งผลดีต่อเศรษฐกิจการส่งออกของประเทศให้มากที่สุด
- เพิ่มบทบาทในการเจรจาแก้ไขปัญหาและอุปสรรคทางการค้า ในเวทีการค้าโลกต่างๆ เช่น ผลักดันการเจรจาการค้ากับกลุ่มประเทศอื่นๆ เช่น ยุโรป อเมริกา ออสเตรเลีย ให้ทำการเปิดตลาดให้มากขึ้นและลดการอุดหนุนการผลิตทั้งเพื่อตลาดภายในและเพื่อการส่งออก
- เตรียมแผนเชิงรุกเพื่อเจาะตลาดส่งออกใหม่ๆ เช่น ตลาดประเทศญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ฮ่องกง โดยผลักดันให้มีการซื้อและรับข้าวไทย ตามความต้องการของตลาดในจำนวนมากขึ้น ซึ่งในเรื่องนี้รัฐบาลของประเทศอื่นมีบทบาทมากกว่าของไทย เช่น อเมริกา และออสเตรเลีย
- หาแนวทางให้มีการรวมนโยบายสินค้าเกษตรกับประเทศเพื่อนบ้านในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือในกลุ่มอาเซียน ซึ่งประเทศไทยจะได้ผลประโยชน์อย่างมากจากการเป็นผู้ผลิตสินค้าเกษตร อาหารที่สำคัญของโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าสามารถผลักดันให้รวมถึงการให้ซื้อขายข้าวอย่างเสรีด้วย ซึ่งเป็นลักษณะเกี่ยวกับการรวมตัวของประชาคมยุโรป เกี่ยวกับนโยบายการเกษตรร่วม

- พัฒนาหน่วยงานประจำที่ช่วยการส่งเสริมการส่งออก โฆษณาและประชาสัมพันธ์ที่มีการวางแผนระยะยาวและต่อเนื่อง เช่น กรมส่งเสริมการส่งออก สภาผู้ส่งออกสินค้าทางเรือให้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาระบบคมนาคมขนส่งที่ได้ประสิทธิภาพสะดวก ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย เป็นแหล่งข้อมูล และเป็นที่ประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ

2.1.2 การพัฒนาตลาดภายในประเทศ

- ให้ความสำคัญเรื่องคุณภาพ และเพิ่มประสิทธิภาพในระบบการผลิตและการค้าข้าว นับตั้งแต่การเพาะปลูก การเก็บรักษา การอบลดความชื้น การแปรสภาพ การแยกแยะชนิดข้าว และผลิตภัณฑ์ข้าวที่เป็นระบบ การบรรจุหีบห่อตั้งแต่ชนิด เป็นการเทกอง (BULK) เป็นกระสอบ เป็นต้น

- กรมการค้าภายในจะมีส่วนสำคัญมากในการช่วยผลักดันให้เกิดระบบการค้าข้าวที่ได้คุณภาพขึ้น โดยการตรวจสอบและให้คำแนะนำในการค้าที่ได้คุณภาพ มีหลักเกณฑ์ที่ดีในการดูแล มีความยุติธรรมต่อทั้งผู้ซื้อและผู้ขาย พัฒนาและควบคุมมาตรฐานการชั่ง ตวง วัดเพื่อการพิจารณาน้ำหนักและคุณภาพมาตรฐานสินค้า

- ประสานงานกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในการส่งเสริมเรื่องเครื่องมือเครื่องจักร และเทคโนโลยีหลังการเก็บเกี่ยว เช่น เครื่องทุ่นแรง เครื่องอบลดความชื้นข้าว ระบบการขนส่งและระบบการเก็บรักษาให้ยังคงไว้ซึ่งคุณภาพที่ดีของข้าว

2.2 การควบคุมคุณภาพสินค้า (Quality Control)

การควบคุมคุณภาพของสินค้านั้นจะต้องมุ่งเน้นให้มีระบบการพัฒนาและควบคุมคุณภาพของข้าวทุกขั้นตอนให้เข้มงวดขึ้น การกำหนดคุณภาพให้เหมาะสมตามความต้องการของผู้บริโภคในแต่ละประเทศ ซึ่งไม่ได้จำกัดเฉพาะลักษณะทางกายภาพ แต่ต้องเข้าใจถึงลักษณะทางชีวเคมีอีกด้วย ต้องกวดขันคุณภาพตั้งแต่การคัดเลือกพันธุ์ การเลือกพื้นที่ปลูก จนกระทั่งการบรรจุหีบห่อ การรักษาความสะอาด

อุตสาหกรรมโรงสี

ปัจจุบันโรงสีข้าวอาจรับซื้อข้าวเปลือกจากเกษตรกรโดยตรง หรืออาจรับซื้อผ่านพ่อค้าคนกลาง หรือตลาดกลางก็ได้ ซึ่งหลังจากรวบรวมซื้อได้แล้วจะเก็บไว้เพื่อรอการแปรรูป โดยหากราคายังไม่ดีก็ยังไม่แปรรูป และจะทยอยแปรรูปตลอดทั้งปี การเก็บรักษานั้นโรงสีมักจะมีโกดังเป็นของตนเองในปริมาณที่เพียงพอ โดยบางครั้งโรงสีอาจมีการนำข้าวเปลือกไปจำหน่ายต่อก็ได้

การแปรรูปของโรงสีต่างๆ มักจะแตกต่างกัน อัตราการแปรสภาพข้าวเปลือกให้เป็นข้าวสารซึ่งเป็นตัววัดประสิทธิภาพของโรงสีนั้น จะได้รับผลกระทบจากปัจจัยต่างๆ ที่สำคัญได้แก่

คุณภาพของข้าวเปลือกที่นำมาสี ขนาดของโรงสี สภาพของเครื่องจักรที่ใช้สีข้าว และมาตรฐานของข้าวที่ต้องการ ผลผลิตที่ได้จากการสีข้าวเปลือก แบ่งออกเป็น

1. ต้นข้าว (Head rice) คือข้าวสารที่มีเมล็ดเต็ม และมีความยาว 8/10 หรือมากกว่าตามมาตรฐานของชนิดข้าวที่กำหนดไว้
2. ปลายข้าว คือข้าวที่มีขนาดเมล็ดเล็กกว่า $\frac{3}{4}$ หรืออาจมีขนาดใหญ่กว่านี้ แต่จะไม่เท่าขนาดของต้นข้าว
3. รำหยาบ เป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการสีข้าวเปลือก เป็นข้าวกล้อง ในขั้นที่หนึ่งของการสีข้าว
4. รำละเอียด เป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการสีข้าวกล้อง เป็นข้าวสาร ในขั้นที่สองของการสีข้าว

โรงสีข้าวขนาดกลางและขนาดใหญ่มักจะมีการทำธุรกิจข้าวครบวงจร โดยไม่ได้รับจ้างสีข้าวแต่เพียงอย่างเดียว หากแต่ทำหน้าที่พ่อค้าคนกลางเข้าไปด้วย ทำให้มีรายได้จากการรวบรวมข้าวเปลือกเพื่อเก็งกำไรอีกทางหนึ่งด้วย ในส่วนของการจัดจำหน่ายนั้น โรงสีจะจำหน่ายให้แก่ผู้บริโภคโดยผ่านพ่อค้าขายส่ง นอกจากนี้ยังจำหน่ายให้กับผู้ส่งออกโดยตรง หรืออาจจำหน่ายผ่านหยง ก็ได้

ในการทำธุรกิจของโรงสีข้าวนั้นนอกจากจะต้องมีเงินทุนในการก่อตั้ง และมีเงินทุนหมุนเวียนที่ต่อเนื่องเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาด้านการบริหารจัดการแล้ว ยังต้องดูแลรักษามางข้าว รักษาความสะอาดภายในโรงสีและโรงสี เพื่อป้องกันมอด ปลวกต่างๆ ที่เป็นตัวทำลายข้าว และยังคงพยายามพัฒนาคุณภาพในการสีข้าว เพื่อให้ได้ข้าวที่มีคุณภาพและไม่ก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมอีกด้วย จึงจะสามารถดำเนินธุรกิจได้ในภาวะการแข่งขันสูงในตลาด

นโยบายการค้าข้าวของรัฐบาล

ถึงแม้ว่าประเทศไทยจะมีข้าวเป็นอาหารหลักและเป็นผู้ส่งออกข้าวรายใหญ่ แต่กระนั้นเกษตรกรผู้เพาะปลูกข้าวก็ยังคงประสบปัญหาความยากจน ซึ่งรัฐบาลที่ผ่านมามาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ก็พยายามใช้นโยบายต่างๆ เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรมากมาย อันได้แก่

1. การสำรองข้าว โดยกรมการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ มีวัตถุประสงค์เพื่อรักษาระดับราคาข้าวในตลาดกรุงเทพฯ ให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมมีปริมาณเพียงพอสำหรับการส่งออกและสำรองข้าวสารสำหรับบริโภคภายในประเทศ

2. การจัดเก็บค่าธรรมเนียมการส่งออกหรือค่าฟรีเมียม โดยกรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ มีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมปริมาณการส่งออกข้าว โดยพยายามให้ปริมาณการส่งออกสอดคล้องกับปริมาณการผลิตในประเทศ โดยใช้อัตราค่าฟรีเมียมเป็นตัวกำหนด

3. การกำหนดโควตาการส่งออกและการห้ามการส่งออก มีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมปริมาณการส่งออกข้าว และป้องกันไม่ให้ขาดแคลนข้าวสำหรับการบริโภค

4. การส่งออกโดยรัฐบาล โดยกรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความมั่นใจให้ผู้ซื้อที่ต้องการทำสัญญากับรัฐบาลโดยตรง และช่วยเร่งระบายข้าวต้นฤดู

5. มูลนิธิก้นชน โดยองค์การคลังสินค้า องค์การตลาดเพื่อเกษตรกร และชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดเก็บผลผลิตในช่วงปีที่ผลผลิตมีมากและราคาตกต่ำ แล้วระบายออกในช่วงปีที่ผลผลิตมีน้อยและราคาสูง

6. การประกันราคา โดยองค์การตลาดเพื่อเกษตรกร มีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับฐานะของเกษตรกร เนื่องจากถ้าปล่อยให้ไปตามกลไกตลาดแล้ว ราคาที่เกษตรกรจะได้รับต่ำกว่าราคาประกัน

7. การให้สินเชื่อแก่ผู้ค้าข้าวเปลือก โดยธนาคารแห่งประเทศไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างอุปสงค์ในสินค้าข้าวเปลือก โดยจะส่งผลช่วยกระตุ้นราคาข้าวเปลือกในช่วงต้นฤดูเก็บเกี่ยว

8. การรับจำนำข้าวเปลือก โดยธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร มีวัตถุประสงค์เพื่อชลอปริมาณการส่งออกสู่ตลาดของข้าวเปลือกต้นฤดูเก็บเกี่ยวและเพื่อสร้างอำนาจต่อรองด้านราคาแก่เกษตรกรชาวนาอีกทั้งยังเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนด้านการเงินแก่ชาวนาในช่วงต้นฤดูเก็บเกี่ยว

9. การรับซื้อและการเร่งระบายข้าวสารเพื่อยกระดับราคาข้าวเปลือก โดยกรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ มีวัตถุประสงค์เพื่อรับซื้อข้าวสารในฤดูเก็บเกี่ยวเก็บเข้าสต็อกข้าวเพื่อส่งออกในส่วนของการค้ารัฐบาล อันจะส่งผลให้ความต้องการซื้อข้าวเปลือกมีสูง ซึ่งเป็นประโยชน์ในการยกระดับราคาข้าวเปลือกอีกทางหนึ่ง

10. โครงการเชื่อมโยงสินเชื่อเพื่อการผลิตและบริการตลาดข้าวของสหกรณ์ โดยกรมส่งเสริมสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้สมาชิกของสหกรณ์ได้รับราคาขั้นต้นคุ้มครองการผลิต และจะได้รับราคาเพิ่มขึ้นจากการแปรรูปข้าวเปลือกเป็นข้าวสารอีกส่วนหนึ่ง

11. การรับชำระหนี้ค่าน้ำด้วยข้าวเปลือกและ รับซื้อข้าวเปลือก โดยองค์การตลาดเพื่อเกษตรกร มีวัตถุประสงค์เพื่อเปิดโอกาสให้เกษตรกรและสถาบันเกษตรกรที่มีหนี้ค่าน้ำอยู่กับองค์การตลาดเพื่อเกษตรกร (อตก.) นำข้าวเปลือกมาชำระหนี้แทน และได้ราคาสูงกว่าราคาท้องตลาด และเพื่อเพิ่มอุปสงค์ตลาดท้องถิ่น เป็นการสร้างอำนาจต่อรองแก่เกษตรกร

ต้นฉบับไม่มีหน้านี้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

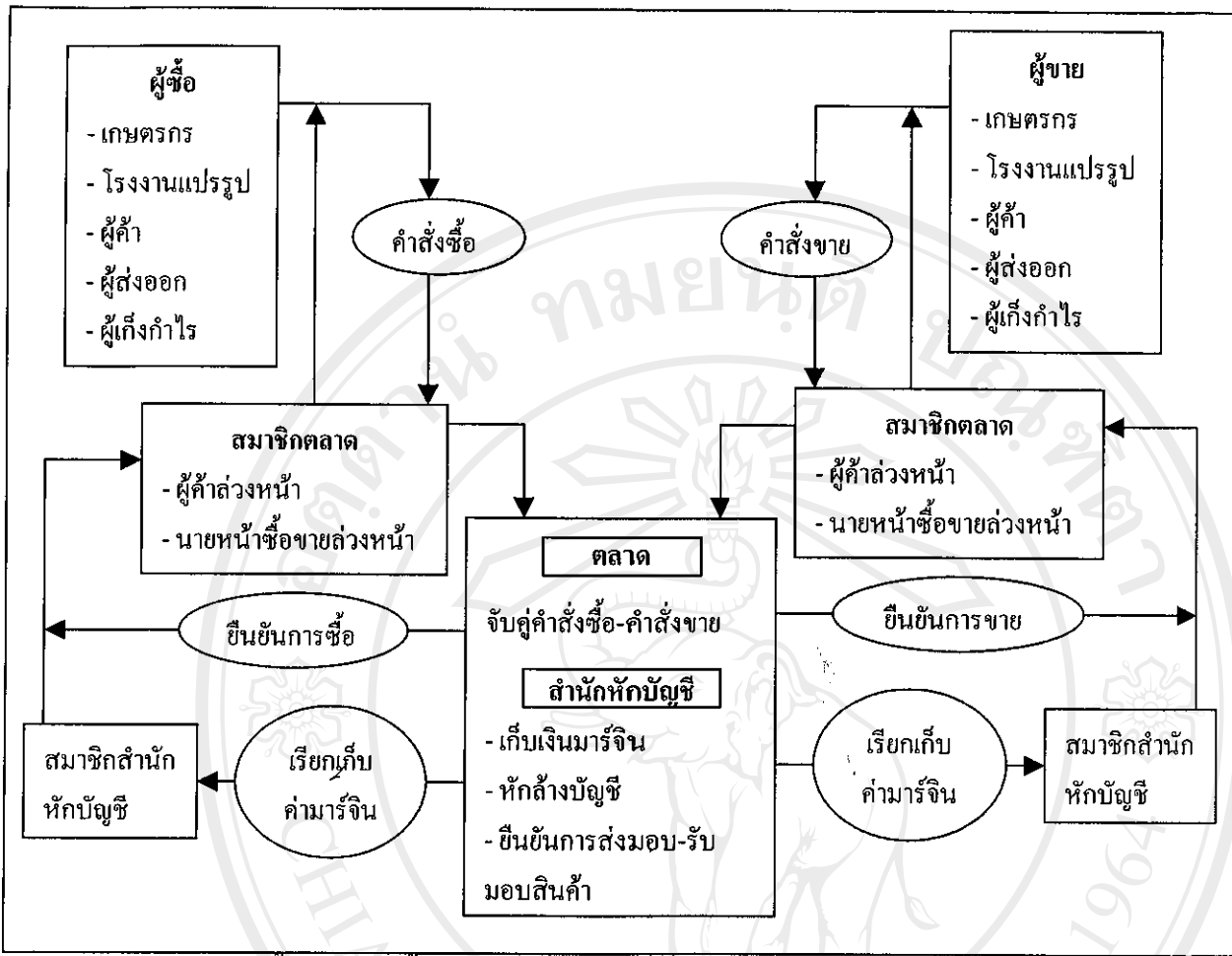
ขายของลูกค้าของตน ผ่านสมาชิกตลาดก่อน หลังจากนั้น สมาชิกตลาดก็จะส่งคำสั่งดังกล่าวไปยังตลาดเพื่อจับคู่การซื้อขายในที่สุด ดังภาพที่ 2

ในกรณีที่คำสั่งซื้อหรือคำสั่งขาย สามารถจับคู่กันได้แล้ว ลูกค้านำซื้อและลูกค้านำขาย ก็เกิดภาระผูกพันตามข้อตกลง(สัญญา)ซื้อขายล่วงหน้า จนกว่าจะมีการล้างฐานะของสัญญา (Offset Position) หรือมีการส่งมอบ-รับมอบสินค้าเกษตร อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่คำสั่งซื้อหรือคำสั่งขาย ไม่สามารถจับคู่กันได้ ลูกค้านำก็ไม่เกิดภาระผูกพันตามข้อตกลง(สัญญา)ซื้อขายล่วงหน้าแต่อย่างไร

ดังที่กล่าวมาข้างต้น สัญญาซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าเป็นสัญญาที่กำหนดให้มีการส่งมอบและชำระค่าซื้อสินค้าเกษตรในอนาคต โดยระบุราคา และระยะเวลาไว้ล่วงหน้า อย่างไรก็ตามในการปฏิบัติตามข้อผูกพันตามสัญญา นักลงทุนมีทางเลือกในการปฏิบัติตามข้อผูกพันในสัญญา ดังนี้

1. ถือสัญญาจนหมดอายุ และส่งมอบ – รับมอบ และชำระเงินตามข้อกำหนดในสัญญา ซึ่งผู้ทำสัญญาขายล่วงหน้าจะต้องส่งมอบสินค้าและรับชำระค่าสินค้า ในขณะที่ผู้ทำสัญญาซื้อล่วงหน้าจะต้องรับมอบสินค้าและชำระเงินในปริมาณและราคาที่กำหนดในสัญญา โดยสินค้าที่ส่งมอบจะต้องมีคุณภาพตามที่กำหนดในสัญญาด้วย ซึ่งการส่งมอบและรับมอบจะทำที่คลังสินค้าที่มีคุณสมบัติครบถ้วนตามข้อกำหนด

2. หักล้างสัญญาซื้อขายล่วงหน้าที่ยังอยู่ โดยการทำสัญญาในด้านตรงกันข้ามกับสัญญาเดิม เช่น จากเดิมทำสัญญาซื้อล่วงหน้าไว้ หากต้องการหักล้างสัญญาก็สามารถเข้าทำสัญญาขายล่วงหน้าได้ ซึ่งการหักล้างสัญญาซื้อขายล่วงหน้าก็จะก่อให้เกิดผลกำไรหรือขาดทุนขึ้น

ภาพที่ 2 : ภาพแสดงขั้นตอนการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า

ที่มา : กรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์,พระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ.2542

ประโยชน์ของตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า

การจัดตั้งตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า หากประสบความสำเร็จจะมีประโยชน์ต่อบุคคลที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรกรรม ไม่ว่าจะเป็นเกษตรกร ผู้ประกอบการแปรรูป ผู้ส่งออก ตลอดจนถึงผู้บริโภค สามารถทราบแนวโน้มของราคาสินค้าเกษตรในอนาคต ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนเพาะปลูก การผลิต และการส่งออกต่อไป
2. เกษตรกร ผู้ประกอบการแปรรูป และ ผู้ส่งออก สามารถใช้กลไกของตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า ในการลดความเสี่ยงที่เกิดจากความผันผวนของราคาในอนาคต (Hedging) เช่น เกษตรกรผู้เพาะปลูกซึ่งต้องการขายผลผลิตของตนในอนาคต อาจลดความเสี่ยงที่เกิดจากความผันผวนของราคาในอนาคต และลดภาวะขาดทุนจากการที่ราคาพืชผลของตนตกต่ำลงในอนาคต โดยการ

ทำสัญญาขายล่วงหน้าในอนาคต เพื่อตรึงราคาสินค้าเอาไว้ ในขณะที่โรงงานอุตสาหกรรมที่ต้องการซื้อสินค้าเกษตรเพื่อเป็นวัตถุดิบในการผลิต อาจป้องกันความเสี่ยงที่ราคาวัตถุดิบจะเพิ่มสูงขึ้น โดยทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้า

3. ประโยชน์อื่นๆ ต่อภาคเกษตร ได้แก่ ทำให้เกษตรกรรายย่อยสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลที่ไม่ได้เคยทราบมาก่อน ไม่ว่าจะเป็นราคาซื้อขายปัจจุบัน และแนวโน้มราคาในอนาคต ตลอดจนข้อมูลข่าวสารต่างๆ ในตลาดสินค้าเกษตร ซึ่งการที่สามารถทราบข้อมูลได้มากขึ้น ทำให้เกษตรกรรายย่อยมีอำนาจต่อรองกับพ่อค้าคนกลางสูงขึ้น นอกจากนี้เกษตรกรรายย่อยอาจรวมตัวกันเป็นสหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกรเพื่อเข้ามาลดความเสี่ยงจากความผันผวนของราคาสินค้าเกษตรที่ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าได้ การที่เกษตรกรสามารถใช้ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าในการลดความเสี่ยงดังกล่าว น่าจะทำให้รัฐบาลสามารถลดงบประมาณในการแทรกแซงราคาสินค้าเกษตรหลัก เนื่องจากการซื้อขายในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า จะเป็นทางเลือกหนึ่งในการประกันราคาสินค้าเกษตรทดแทนการประกันราคาสินค้าเกษตรโดยรัฐบาล

การซื้อขายข้าวในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทย

สินค้าเกษตรกลุ่มแรกที่คณะกรรมการกำกับการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าได้อนุมัติให้ตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าแห่งประเทศไทยนำเข้าซื้อขายเป็นกลุ่มแรกได้แก่ ข้าวขาว 5%, ยางพารา, กุ้งกุลาดำ และมันสำปะหลัง สำหรับ “ข้าวขาว 5%” จะเป็นสินค้าที่ก่อให้เกิดปัญหาต่อตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้ามากที่สุด โดยปัญหามีได้มาจากตัวสินค้าหรือองค์ประกอบของตลาด หากแต่เป็นเพราะในทางทฤษฎีตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าจะเคลื่อนตัวไปได้ก็ต้องอาศัยกลไกตลาดที่เสรี ซึ่งสะท้อนถึงอุปสงค์ และอุปทานของตลาดอย่างแท้จริง แต่ข้าวเป็นเรื่องระหว่างชวานากับรัฐบาล ซึ่งรัฐบาลมีหน้าที่ต้องช่วยเหลือดูแลเกษตรกรชาวนา โดยการใช้นโยบายการแทรกแซงราคาข้าวของชวานาให้สูงขึ้น ซึ่งมีผลทำให้กลไกตลาดถูกบิดเบือนมาตลอด ตลาดจึงไม่สามารถสะท้อนราคาที่แท้จริงได้ ดังนั้นถ้ามีการซื้อขายข้าวขาว 5% ในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้า พร้อมกับรัฐบาลยังคงมีโครงการแทรกแซงราคาที่ทำให้กลไกตลาดบิดเบือนแล้ว การซื้อขายล่วงหน้าก็คงไม่ประสบความสำเร็จ

แต่หากพิจารณาในกรณีของ “ข้าวหอมมะลิ(105)” ซึ่งน่าจะเป็นตัวแทนที่ดีกว่า เนื่องจากมีปริมาณเพียงพอในการซื้อขายในตลาดได้ และเป็นสินค้าที่มีราคาสูงสามารถชี้ให้เห็นถึงความผันผวนของราคาได้ดี นอกจากนี้ยังไม่ต้องเผชิญกับโครงการแทรกแซงราคาของรัฐบาลมากเกินไปอีกด้วย